

Motion till riksdagen 2025/26:4232

av **Maj Karlsson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:295 Förebyggande insatser inom socialtjänsten till skydd för barn och unga vid bristande medverkan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska tillsätta en utredning som tar fram forskningsbaserade förslag på hur vårdnadshavare kan motiveras och ges verkliga förutsättningar att ta emot stöd från socialtjänsten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen avslår proposition 2025/26:295, utom i den del som avser ändringar i socialförsäkringsbalken och lagen (2025:1478) om ändring i socialförsäkringsbalken när det gäller tillfällig föräldrapenning.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med lagförslag om eventuella följdändringar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen föreslår i proposition 2025/26:295 en ny lag om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas. Förslaget innebär att socialnämnden ska kunna besluta om insatser för vårdnadshavare, barn och unga även när insatserna inte kan ges på frivillig väg.

Nämnden ska också kunna besluta om särskilda villkor, förena beslut riktade till vårdnadshavare med vite och i vissa fall använda elektronisk övervakning av barn och unga. Polisen ska dessutom tillfälligt kunna omhänderta ett barn eller en ung person som inte följer vissa villkor.

Vänsterpartiet delar uppfattningen att socialtjänsten måste ha goda förutsättningar att sätta in tidiga, förebyggande och verkningsfulla insatser för barn och unga. Barn som far illa eller som riskerar att fara illa eller dras in i kriminalitet måste få stöd tidigt. Men regeringens förslag bygger i alltför stor utsträckning på tvång, kontroll och sanktioner snarare än på tillit, relationer och fungerande socialt arbete.

Socialtjänstlagen bygger på att socialtjänsten ska arbeta förebyggande, kunskapsbaserat och med insatser som utformas utifrån individens behov. Om målet är att fler vårdnadshavare ska ta emot stöd behöver politiken därför utgå från forskning och beprövad erfarenhet om vad som faktiskt ökar tilliten, delaktigheten och mottagligheten för stöd.

Barnombudsmannen anser att förslagen ger uttryck för en förenklad syn på problemet när vårdnadshavare tackar nej till insatser. Myndigheten framhåller att lösningen i de flesta fall inte är att sätta in en åtgärd mot vårdnadshavarens vilja, utan att noggrant utreda varför insatsen motsätts och vilka orsaker som ligger bakom barnets situation. Barnombudsmannen pekar också på att de föreslagna insatserna i sin nuvarande utformning varken är lämpliga eller tillräckliga för att säkerställa att barn får stöd och skydd från våld och övergrepp.

Vänsterpartiet delar den kritiken. Problemet i socialtjänsten är inte i första hand att det saknas tvångsverktyg, utan att socialtjänsten under lång tid har pressats av resursbrist, hög personalomsättning, bristande kontinuitet och allt svårare arbetsvillkor. Om barn och föräldrar inte får rätt stöd i tid beror det ofta på att stödet inte finns, inte är tillgängligt eller inte är anpassat efter familjens faktiska behov. Att i det läget införa mer tvång riskerar att försämra förtroendet för socialtjänsten och göra det svårare att nå de familjer som behöver stöd mest.

Brottsförebyggande rådet avstyrker förslaget och framhåller att det inte visas tillräckligt tydligt att den föreslagna tvångslagstiftningen skulle få positiva effekter. Brå pekar också på erfarenheter från Danmark där felaktiga beslut förekommit, bl.a. när förelägganden riktats mot vårdnadshavare med psykiska problem eller andra svårigheter som påverkar deras förmåga att fullgöra kraven. Vänsterpartiet instämmer i denna kritik.

Vi ser särskilt allvarligt på förslagen om elektronisk övervakning och polisens tillfälliga omhändertaganden. Att barn och unga ska kunna åläggas att vistas i bostaden under vissa tider och kontrolleras med elektronisk övervakning innebär en långtgående begränsning av barnens frihet och integritet. Det är åtgärder som riskerar att upplevas som straff snarare än stöd, och som kan vara särskilt problematiska för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa.

Vänsterpartiet menar att detta visar behovet av en annan väg. Det är genom tidiga, frivilliga och väl utformade insatser som socialtjänsten bygger förtroende och når fler familjer. Tvång ska inte ersätta bristen på resurser, relationer och rätt stöd.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning som tar fram forskningsbaserade förslag på hur vårdnadshavare kan motiveras och ges verkliga förutsättningar att ta emot stöd från socialtjänsten. Detta bör riksdagen besluta och tillkännage för regeringen.

En sådan utredning bör bl.a. belysa hur socialtjänsten kan arbeta mer tillitsbyggande, hur insatser kan göras mer tillgängliga och relevanta, hur barns delaktighet stärks och hur hinder som psykisk ohälsa, ekonomisk utsatthet, tidigare negativa myndighetserfarenheter eller bristande kunskap om socialtjänsten kan hanteras.

Vänsterpartiet välkomnar den del av propositionen som innebär att en förälder ska kunna få tillfällig föräldrapenning när han eller hon deltar i vissa insatser enligt socialtjänstlagen eller den nya lagen om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas (förslag till riksdagsbeslut 5 och 6). Det är rimligt att föräldrarna inte ska förlora inkomst när de deltar i insatser som syftar till att stärka barnets situation.

Vänsterpartiet menar att socialtjänsten behöver fler verkligt förebyggande verktyg: tillräcklig bemanning, lägre arbetsbelastning, tillgång till evidensbaserade öppenvårdsinsatser, stöd till föräldrar, familjebehandling, samverkan med skola och barn- och ungdomspsykiatri samt bättre möjligheter att arbeta långsiktigt med barn och familjer. Det är sådana insatser som bygger förtroende och förebygger att problem fördjupas.

Mot denna bakgrund anser Vänsterpartiet att riksdagen bör avslå propositionen i alla delar, utom i den del som avser ändringar i socialförsäkringsbalken och lagen (2025:1478) om ändring i socialförsäkringsbalken angående tillfällig föräldrapenning. Detta bör riksdagen besluta.

Om riksdagen går på Vänsterpartiets linje och avslår propositionen i huvudsak men genomför den del som gäller tillfällig föräldrapenning, kan det behövas ytterligare lagtekniska följdändringar för att regelverket ska bli sammanhängande. Det är

regeringens ansvar att säkerställa att lagstiftningen fungerar som avsett och att de delar som riksdagen vill genomföra inte blir beroende av bestämmelser som riksdagen samtidigt avslår. Vänsterpartiet anser därför att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med lagförslag om eventuella följdändringar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Maj Karlsson (V)

Nadja Awad (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Isabell Mixter (V)

Karin Rågsjö (V)

Ciczie Weidby (V)